

KİTAP TANITMA

Karen Armstrong,
Muhammad A Western Attempt To Understand Islam,
Victor Gollancz Ltd., London, 1991, 290 ss.

Doç.Dr. Ahmet Turan YÜKSEL
Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Muhammed: Bir Batılı İslâm'ı Anlama Teşebbüsü isimli eser İngilizce olup Giriş (9-15), Düşman Muhammed (21-44), Allah'ın Kulu Muhammed (45-54), Câhiliye (55-71), Vahiy (72-90), Uyarıcı (91-107), Şeytan Ayetleri (108-133), Hicret: Yeni Bir Yön (134-163), Kutsal Savaş (164-210), Kutsal Barış (211-249), Peygamberin Ölümü mü? (250-266), Notlar (267-277), Seçme Bibliyografya (278-280) ve İndeks (281-290)'dan meydana gelmektedir.

Oxford'da araştırmacı olarak bir unvan elde etmeden önce Katolik bir rahibe olarak görev yapan yazar, Bedford College'da 19 ve 20. yy. İngiliz Edebiyatı konusunda ders vermeye başlamıştır. Yazar, 1984 yılında tasavvuf hakkındaki bir televizyon programının arkasından İslâm hakkında daha çok bilgi sahibi olmayı istemiştir. Nihayet Haçlılar ve Orta Doğu'daki mevcut çatışmaları araştırırken de Hz.Peygamber'in hayatını ve Kur'an'ı incelemeye yönelmiştir. Kendisinin artık hristiyan olmadığını ve hatta hiçbir dine bağlı olmadığını ifade eden yazar, bu arada İslâm hakkındaki düşüncelerini gözden geçirdiğini ve aynı zamanda bizzat dini tecrübenin kendisini de yeniden ele aldığını ifade etmektedir. (s.13-14).

Hz.Peygamber'in hayatı konusunda özellikle W.Montgomery Watt'ın Muhammad at Mecca ve Muhammad at Medina adlı eserleri ile Martin Lings'in Muhammad: His Life Based on the Earliest Sources ve Maxime Rodinson'un Mohammad başlıklı eserlerine işaret etmektedir. (s.14)

Kendisinin yaklaşımın daha farklı olduğunu belirten yazar, Hz.Muhammed hakkında, diğer herhangi bir inanç kurucusundan daha çok bilgi sahibi olduğumuzu bu sebeple de onun hayatı ile ilgili bir çalışmanın bizim, dini tecrübenin mahiyetini anlamamıza önemli oranda yardımcı olacağını düşünmektedir. Zira

bütün dinler mutlak ve tarif olunamaz bir gerçeklik ile dünyevi olaylar arasındaki bir diyalogu temsil eder ve Hz.Muhammed'in peygamberliğinde bu süreci mümkün olduğundan daha da yakın bir şekilde müşahade edebiliriz. Bu anlamda Hz.Muhammed'in ruhi tecrübesinin İsrail oğulları peygamberlerinin, Avilalı St.Teresa ve Norwich'li Julian'ın tecrübesi ile çarpıcı bir benzerlik taşıdığı görülecektir. (s.14-15)

Hız.Peygamber'i İslâm hakkında belirli önyargıları olan bir kimsenin bakış açısıyla ele alacağını belirten yazar, Mekke fethini ele alırken Hz.Peygamber'in kılıca dayanan bir din kurup kurmadığını, Allah'ın kulu olan bir kimsenin nasıl savaşmak ve öldürmek üzere hazırlandığı sorularını yönelteceğini belirtmektedir. Aynı şekilde Hz.Muhammed'in hanımları ve kızları ile ilişkisinden söz ederken de onun kadınlardan nefret eden bir din kuran kızsoven olup olmadığının sorulması gerektiğine işaret etmektedir. (s.15)

Yazar, Batı'nın İslâm dünyasındaki halkın güvenini büyük oranda yitirdiği görüşündedir. Eğer Batı, bir zamanlar İslâm dünyasında sahip olduğu sempati ve saygıyı yeniden elde etmek isterse, İslâm dünyasındaki rolünü araştırmalı ve İslâm ile karşı karşıya kaldığı zorlukları gözden geçirmelidir. Bu sebeple kitabın birinci başlığı Batı dünyasının Hz.Muhammed'den nefret edişinin tarihini ortaya koymaya yöneliktir. Bu noktada yazara göre tablonun tamamen karanlık olduğu söylenemez. Zira ilk zamanlardan itibaren bazı Avrupalılar daha dengeli bir görüşe ulaşabilecek durumdaydı. Ancak daima azınlık konumundaydılar. (s.15)

"Düşman Muhammed" başlığını taşıyan I. Bölüme yazar, "Batılıların, Salman Ruşdi'nin Şeytan Ayetleri'nde ortaya koyduğu hayal ürünü Muhammed portresine karşı Müslümanların şiddetli reaksiyonunu anlaması zordur" sözleriyle başlamaktadır. Arkasından da Müslümanlar ile Batı arasındaki kötü ilişkilerin tarihinin aslında Müslüman İspanya'da Hz.Muhammed'e yapılan saldırı ile başladığı söylenebilir diyerek bu konuda 850'de Perfectus adındaki bir keşişin Kurtuba'da yaşadığı ilk örneğe işaret etmiştir.

Buna göre Perfectus, çarşıda bir grup Müslümanın Hz.Peygamber ve Hz.İsa'dan hangisinin daha büyük olduğu sorusu ile karşılaştı. Perfectus, başlangıçta siyasi davranmak istemiş ama cevap olarak Hz.Muhammed'in bir şarlatan, sapık ve bir deccal olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine de cezaevine konulmuştur. Kadının huzurunda bir kez daha Hz.Muhammed'e hakaret edince de idam edilmiştir. Yazara göre bu hadise Kurtuba'da olağan dışı bir olaydı. Zira burada hristiyan-Müslüman ilişkileri normal bir şekilde devam ediyordu. (s.21-22)

Bu dönemden sonra bu istisnai hadise bir tarafa bırakılırsa, altı yüz yıl boyunca Müslüman, hristiyan ve yahudiler barış ve uyum içinde birlikte yaşamaya devam etmiştir. (s.23) Özellikle 11.yy. sonunda Avrupa, Papa'nın liderliğinde Müslüman beldelerine karşı harekete geçmeye başladı. Meselâ 1061'de Normanlar Güney İtalya ve Sicilya'daki Müslümanlar üzerine yürüdüler ve 1091'de bölgeyi ele geçirdiler. Haçlılar Kudüs'ü ele geçirmeyi ve Yakın-Doğu'da ilk Batı kolonilerini kurmayı başardılar. Bu başarı zamanla İslâm'a karşı tam bir savaş şeklini aldı. Ancak başlangıçta hiçbir Avrupalı İslâm dinine ve peygamberine karşı herhangi bir şekilde nefret, kin ve düşmanlık taşııyordu. Daha çok kendi zafer ve Papa Avrupası'nın yayılması düşleriyle ilgilenmekteydiler. (s.25)

1100 yılından önce Avrupa'da Hz.Muhammed'e karşı özel bir ilgi söz konusu değildi. Ancak 1120'ye gelindiğinde herkes onun kim olduğunu biliyordu ve Hz.Muhammed, Batı imajında Mahound¹ şeklinde ve Hristiyanlığın düşmanı olarak yerleşmişti. Bu şekilde Hz.Muhammed, Napolyon ve Büyük İskender gibi büyük bir tarihi şahsiyet değil, hayali bir şahsiyet olarak ortaya konulmuştur. İşte Şeytan Ayetleri'nde ortaya konulan hayali Mahound portresi, bu yerleşik Batılı fantasilere yansıtılmaktadır. (s.26)

Bu arada hayali Mahound imajının yerleştirildiği Haçlılar dönemi, aynı zamanda Avrupa'da büyük bir zorbalık ve inkarcılığın hakim olduğu dönemdi. Nitekim bu durum, İslâm ile ilgili fobide açık bir şekilde ifade edilmiştir. Yine bu dönemde yahudiler de Haçlılar tarafından katliama tabi tutulmuştur. (s.27) Bir başka ifadeyle Müslümanlar ve yahudiler, Hristiyan medeniyetinin ortak düşmanı şeklinde değerlendirilmiştir. İlginçtir ki, Batı'da Hz.Muhammed hakkında ilk olumlu portre, İspanya asıllı bir yahudi olan ve 1106'da Hristiyanlığa giren Peter Alfonsi tarafından ortaya konulmuştur. (s.29)

Papa V. Clement (1305-1314), hristiyan toprağında İslâm'ın varlığını Tanrı'ya bir hakaret olarak ilan ettiğinde hristiyanlar, bunu gidermek üzere harekete geçmişlerdi. Zamanla bu tavrı şizofrenik bir reaksiyon şeklini almış ve Kutsal Roma İmparatoru II.Frederick sistematik olarak Müslümanları öldürmüş ve Sicilya'dan çıkartmıştır. Halbuki hristiyanlar Yakın-Doğu'da Müslümanları doğrarken, diğer hristiyanlar İspanya'da Müslüman âlimlerin önünde diz çöküp oturmaktaydılar. (s.28-29)

Yazara göre İslâm'a karşı oluşan sağlıklı Batılı tavrın bir örneği Dante'nin The Divine Comedy adlı eserinde ortaya konulmuştur. Dante'ye göre meselâ İbn Sina ve İbn Rüşd, Cennet ve Cehennem arasında bir yerde bulunurken, Hz.Muhammed Cehennem'in Sekizinci Halkası'nda yer almaktadır. (s.29).

Buna karşılık bazıları da daha objektif bir vizyona ulaşmaya çalışmaktaydılar. Nitekim İslâm'a karşı duyulan kin ve nefret zirve noktasında bulunduğu esnada 1120'lerde Malmesbury'li William, ilk defa İslâm'ı putperestlikten şu şekilde ayırt etmiştir: "Müslüman Araplar ve Türkler yaratıcı Tanrı'ya ibadet ederler ve Muhammed'e Tanrıları değil de peygamberleri olarak saygı gösterirler." (s.29)

12.yy.ın ortalarına gelindiğinde, İslâm hakkında daha doğru bir bakış açısı yayılmaya başladı. Ancak hâlâ düşmanlık dolu mitler söz konusuydu.(s.30) 13.yy.ın başlarında Assi'li Francis, 5.Haçlı seferi esnasında Mısır'da Sultan Kâmil ile görüşmesinde Hz.Muhammed'in hatırasına büyük bir saygı göstermiştir. (s.31) Luther ve diğer Protestan reformcular ile Rönesans döneminde bazı Batılılar, İslâm dünyası hakkında daha objektif bir anlayışa ulaşmaya çalışmıştır. (s.34-35) 18.yy.da insanlar İslâm'ı doğru anlama konusunda bir adım daha ileri gitmiştir. Nitekim 1708'de Simon Ockley, History of the Saracens adlı eserinin ilk cildini neşretmiştir. O, burada İslâm'ı, inanılanların aksine kılıç dini olarak değil, cihad perspektifinden bakarak takdim etmiştir. (s.36)

Bu konudaki diğer örneklerle de yer veren yazar, bölümün sonunda Haçlı çizgisini devam ettirenlerin yanı sıra Louis Massignon, H.A.R.Gibb, Henri

¹ Hz.Peygamber'i tahkir etmek, onun kötü bir ruh, şeytan olduğunu ifade etmek üzere kullanılan bir isimdir.

Corbin, Annemarie Schimmel, Marshal G.S.Hodgson ve Wilfred Cantwell Smith gibi zamanımızda pek çok ilim adamının Batı'nın İslâm anlayışını genişletmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. (s.43)

"Allah'ın Kulu Muhammed" başlıklı II.Bölüme yazar, "610 yılının Ramazan ayında, Hicaz'ın Mekke şehrinde bir Arap tacir, sonunda dünya tarihini değiştirecek bir tecrübe yaşıyordu" sözleriyle başlamaktadır. Bu noktada Muhammed b. Abdullah'ın her yıl ailesinden uzaklaşıp Hira dağındaki bir mağarada inzivaya çekildiğini ve bu uygulamanın o dönemde oldukça yaygın olduğunu ifade eden yazar (s.45), bu defasında O'nun ilk vahyi aldığını belirtmektedir. (s.46) Hz.Muhammed, Allah'tan aldığı sözü, yani Kur'an'ı Mekke'de anlatmaya başladığında bütün Arabistan kronik bir ayrılık ve parçalanmışlık halinde bulunuyordu. Ancak 8 Haziran 632'de vefat ettiği zaman, Hz.Muhammed, hemen hemen bütün Arap kabilelerini yeni İslâm toplumuna kazandırmayı başarmıştı. (s.46)

Hz.Muhammed'in klasik dönemdeki hayatı konusunda İbn İshak, İbn Sa'd, Taberi ve Vâkidi olmak üzere dört temel eserin bilgi verdiği ifade eden yazar, bu eserlerin modern Batılı tarihçilerin tarzıyla yazılmadığına işaret etmiştir. Bu sebeple de, yazara göre, zamanımızda farklı yorumlayacağımız bir takım mucizevi nitelikte hikayeler içerirler. (s.47)

Yine yazara göre tarihçiler, Hz.Peygamber'in ilk ashâbı tarafından daha sonraki nesillere aktarılan sözlü rivayetlerden, hadislerden fikir ediniyor, onlara baş vuruyordu. 9.yy.da ise Buhari ve Müslim gibi âlimler, her bir hadisin isnadını dikkatli bir şekilde incelediler. (s.48)

Temel bilgi kaynağımızın bizzat Kur'an-ı Kerim olduğunu belirten yazar, bu arada onun Hz.Muhammed'in hayatının tamamını ortaya koyan bir eser olmadığını; peygamberden çok yaratıcıyı ortaya çıkardığını ve bu arada dolaylı olarak İslâm toplumunun ilk dönemine dair değerli bilgi materyalini sağladığını söylemektedir. (s.48)

"Câhiliye" başlığını taşıyan III. Bölümde yazar, İslâm öncesi dönemde durmaktadır.

Yazara göre Arabistan, Tanrısız bir bölge olarak telakki edilir ve modernlik ve ilerleme ile iç içe olan gelişmiş dinlerin hiç birisi buraya nüfuz edememişti. Gerçi Yesrib, Hayber ve Fedek'te tarım bölgelerinde yerleşen birkaç yahudi kabilesi vardı, ancak bu yahudiler pratik olarak putperest Arap komşularından ayırt edilebilir durumda değildi. Medenileşmiş bölgelerde birçok Arap Hristiyanlığa dönmüş ve 4.yy.da kendilerine ait Suriye Kilisesini kurmuşlardı. Fakat Arap Yarımadası'nın Bedevi Arapları genel olarak Yahudilik ve Hristiyanlığa şüphe ile bakıyordu. (s.55)

Yazar burada mürüvvet kavramı üzerinde de durmaktadır. Ona göre, bir cemaat ruhu oluşturmak üzere Araplar mürüvvet adında bir ideoloji geliştirmiştir. Batılı ilim adamları bunu genellikle "mertlik" şeklinde tercüme etmişlerse de, anlam olarak bundan daha da zengindir. Mürüvvet, dinin pek çok fonksiyonunu yerine getirmiştir fakat tamamen dünya merkezli bir dindir. Câhiliye döneminde kabile içerisindeki ilişkiler, mürüvvet esasına göre düzenlenmiştir. (s.58-59) Hatta mürüvvetin içerdiği bazı güçler, İslâm'da önemli değerler haline almıştır.

Nitekim başka araçlar olmadığını bilen Hz.Muhammed, İslâm toplumunu kabilesel çizgiler üzerinde oluşturmuştur. (s.60)

Bu süreçte Kureyş kabilesi üzerinde duran yazar, Kureyş kabilesinin 5.yy.ın sonuna doğru Mekke'ye yerleştiğini, ticaret ile ilgilenmeye de başladıktan sonra, 6.yy.da Arabistan'ın en büyük gücü haline geldiğini ifade etmiştir. (s.66-67)

“Vahiy” başlığını taşıyan IV. Bölümde yazar, Hz.Peygamber'in çocukluk dönemi ile vahyin gelişiyle başlayan peygamberlik döneminin ilk günlerini ele almaktadır.

Hz.Muhammed'in hayatının ilk dönemi hakkında çok az bilgi olduğunu ifade eden yazar, bir hristiyan keşişin Hanif Zeyd b. Amr'a, bir Arap peygamberin geleceğinden bahsettiğinin söylendiğini ifade ettikten sonra (s.72), Suriye bölgesindeki bazı Arap Hristiyanların, İncillerdeki bir yeri, Hz.Muhammed'in mesajını beklediklerini gösterir şekilde tercüme ettiklerini belirtmiştir. Bu anlamda “Paraclete”, “munehhama” kelimesi ile tercüme edilmiştir. Bu kelimenin nübüvvetten sonra “Muhammed” kelimesine çok yakın olduğu görülmüştür. Diğer Arap Hristiyanlar, “paraclete” kelimesini “periklytos” şeklinde okumuştur. Periklytos, Arapça “Ahmet” kelimesi ile tercüme edilebilir. (s.73)

Yazarın ifadesiyle, Arabistan'daki yahudiler de yarımada bir peygamberin ortaya çıkacağına inanmaktaydılar. Hatta, Suriye'den Yesrib'e göç eden bir hahama, bereketli Suriye topraklarını terk edip, zorluk ve açlığın bulunduğu bir yere geliş sebebi sorulduğunda, o cevap olarak peygamber geldiği zaman Hicaz'da bulunmak istediğini ve yahudi kabilelerine onun zamanının geldiğini söylemiştir. (s.73)

Yazar, Hz.Muhammed'in doğumu, süt anneye verilmesi ve Ebû Tâlib'in himayesine geçişi gibi konulara temas ettikten sonra (s.76-78), Suriye tarafına gerçekleşen bir ticari sefer esnasında Hz.Muhammed'in Rahip Bahira ile görüşme hadisesine işaret etmiştir. (s.78)

595 yılında Hatice ile evliliğin gerçekleşmesi, yazara göre, Hz.Muhammed'in talihinin çarpıcı bir biçimde değişmesi anlamına gelmektedir. (s.79) Hz.Hatice'nin teklifiyle gerçekleşen evlilik boyunca Hz.Muhammed, hanımından büyük destek almıştır. (s.80) 605'de gerçekleşen Kâbe'nin tamiratı esnasında Hacerulesved'in yerine konulmasındaki hakemliği ile de Hz.Muhammed'e, Allah'ın kutsal mabedi etrafında Kureyş'in birliğini tekrar oluşturma kısmeti bahşedilmiştir. (s.82)

Kırk yaşına girdiği dönemde düzenli olarak uzlet hayatı yaşayan Hz.Muhammed, bu devrede, Arapların tahannuf adını verdikleri ruhi tecrübeleri yaşıyordu. Bir gün peygamber olacağını tasavvur etmeyen Hz.Muhammed, nihayet 17 Ramazan 610'da Rabbi ile buluşmuştur. (s.82)

Burada “Ümmi” kavramı üzerinde duran yazar, bu kavram ile Hz.Muhammed'in okuma-yazma bilmeyen bir peygamber olduğunun ortaya konulduğunu düşünmektedir. Ancak ona göre bazı Batılı ilim adamları, ümmi kavramının okuma-yazma bilmeyen anlamında anlaşılması gerektiğini ve bir tâcir olarak Hz.Muhammed'in muhtemelen yazmanın ana unsurlarını ve ilk bilgilerini bildiğini iddia etmiştir. Bu noktada ümmi, onlara göre, “Musevi

olmayanlara ve putperestlere gönderilmiş peygamber” anlamındadır. Diğer taraftan bazıları da bu kelimeyi, “ümme” kelimesi ile ilişkili görerek, “halkın peygamberi” tarzında anlamıştır. (s.88)

“Uyarıcı” başlıklı V. Bölümde yazar, Hz.Muhammed’in uyarıcı oluşu üzerinde durmaktadır. Ona göre 612’de, misyonunun başlangıcında Hz.Muhammed mütevazi bir konumda idi; bir kurtarıcı veya mesih değil, evrensel bir misyon taşımayan, siyasi bir misyon üstlenmeyen bir kimse idi. Başka bir ifadeyle sadece bir nezir, uyarıcı idi. O, Müddessir süresinin ilk ayetleriyle birlikte bu görevine başlamıştır. (s.90)

Uyarıcı olarak Hz.Muhammed, uzun bir istek listesi ortaya koymamıştır. Aksine, Kur’an’ın ileri sürdüğü şart erkek ve kadınların adil bir toplum oluşturmak için mücadele etmeleri idi. Bu Kur’anın mesajının temelini oluşturmaktaydı. Şayet bugün Müslümanlar bize hoşgörüsüz kimseler olarak görünüyorsa, bilmeliyiz ki, Batı Hristiyanlığı gibi, hakikatin karşıtı vizyonlara karşı her zaman hoşgörüsüz değillerdi. Buna karşılık adaletsizliğe karşı hoşgörüsüz idiler. (s.92)

Bu noktada Batılı ilim adamları, Hz.Muhammed’i sosyalist olarak görmenin yanlış olduğunu söylemektedir. Onlara göre o, hiçbir zaman kapitalizmi tenkit etmemiş ve fakirliği de tamamen kaldırmaya kalkışmamıştır. Zaten 7.yy Arabistan’ında bunu gerçekleştirmek imkansızdı. Yani Hz.İsa’nın yaptığı gibi o, servet ve şahsi mülkiyeti kınamamıştır. Hz.Muhammed, Arabistan’ın en güçlü efendisi olduğu zaman da bile daima sade ve tutumlu bir hayat yaşamıştır. Bu anlamda hayatın her alanında lüksten kaçınmıştır. (s.92-93)

Bu bölümün sonunda yazar, ilk yıllarda insanların Hz.Muhammed’in mesajında nelere itiraz ettikleri sorusunu cevaplamaktadır. Yazara göre hiç kimse mesajın sosyal öğretisini tenkit etmiyordu. Ancak zengin Kureyş Hz.Muhammed’in mesajını bir tehdit olarak görüyordu. Kur’an’ın ifadesiyle itiraz anlamında “ölmüş ve yeryüzünde hiçbir izleri kalmayan kimseler nasıl tekrar dirilecektir” tarzındaki ifadelerin arkasında insanların idrakini kapatan suç ve materyalizm yatıyordu. Ancak Hz.Muhammed bu ve benzeri itirazlara rağmen, peygamberliğinin ilk yıllarında oldukça başarılı gözükmektedir. Ancak 616’da bir kriz ortaya çıktı. Bu zamana kadar diğer Arap tanrılarını, yani putları zikretmeyen Hz.Muhammed, yeni dine girenleri benâtullah, yani putlara ibadetten men edince, destekçilerinin çoğunu kaybettiğini ve Kur’an’ın Kureyş kabilesini parçalamak üzere olduğunu gördü. (s.106-107)

Bu noktada yazar “Şeytan Ayetleri” başlığını taşıyan VI. Bölüme geçmektedir. Müslümanlar ile Kureyş arasındaki sıkıntı ve rahatsızlığın ilk belirtisinin Kureyş’ten bazı kimselerin bir grup Müslümanı takip edip namaz kılarken saldırmaları olduğunu ve Müslümanların karşılık vermesiyle de ilk defa kan akıtıldığını ifade eden yazar (s.108), Necm süresinin 75-77. ayetlerinde geçen hadise üzerinde durmaktadır.

Bazı Batılı ilim adamlarının bu ayetlerden hareketle Hz.Muhammed’in geçici bir süre politeizmi ikrar ettiğini farz ettiğini belirten yazar, bu rivayetin İbn Sa’d ve Taberi tarafından nakledildiğini (s.110) ve Müslümanların çoğunun bu hikayenin uydurma olduğuna inandıklarını açıkça söylememiz gerekir demektedir. Ayrıca bu hadisenin İbn İshak’ın eserinde ve hadis mecmualarında

zikredilmediğini de hatırlatmaktadır. (s.111)

Yazara göre Salman Ruşdi'nin Şeytan Ayetleri romanı ile söz konusu hikaye yeni bir önem kazanmıştır. Müslümanlar tarafından protesto edilen Ğarânik olayı (s.113-114), yazara göre Taberi tarafından rivayet edilmiş olsa da, Hz.Muhammed'in istihzalı bir uzlaşısı yaptığını ortaya koymaz. Zira hadise göre Hz.Muhammed ağzından çıkan ayetlerin Şeytanın telkini olduğunu işittiğinde mahcup olmuştur. (s.115) Bu olaydan hemen sonra da İhlas sûresi nâzil olmuştur. (s.118) Bu noktada Kureys'in çoğu, geçmişleri ile bağları radikal bir biçimde koparmaya hazır değildi. Bu sebeple bir grup Ebû Tâlib'e gitti ve ondan yeğenin tanrılarına lanet etmesine bir son vermesini sağlamasını veya da onu kendisine teslim etmesini istediler. Ancak Ebû Tâlib onu teslim etmeyi reddetti. Bir müddet sonra tekrar Ebû Tâlib'e gelip, iki taraftan biri yok oluncaya kadar ikisiyle mücadele edeceklerini ilan ettiler. Ebû Tâlib'in durumu Hz.Muhammed'e bildirmesi ve ikisini de bu tehlikeli durumdan kurtarmak için yalvarması karşısında, her ne olursa olsun yolundan vazgeçmeyeceğini kararlı bir şekilde ortaya koyunca da "Git ve istediğini söyle, Allah'a yemin olsun ki seni kesinlikle yalnız bırakmayacağım" diyerek desteğini sürdürmüştür. (s.119-120)

Bu dönemde mesajını insanlara hac mevsiminde de aktarmaya devam eden Hz.Muhammed'e karşı Ebû Cehil karşı faaliyette bulunmuştur. Ancak her şeye rağmen bizzat Kur'an'ın müthiş güzelliği karşısında Devs kabilesinden Tufeyl b. Amr adındaki şair Müslüman olduğu gibi, onun sayesinde kabilesinden yaklaşık yetmiş aile İslâm'a girmiştir. (s.125)

Bütün bu ve benzeri gelişmeler karşısında Kureys, Hz.Muhammed ile uzlaşma yoluna gitmiş ve yaptıkları teklif karşısında Kâfirûn sûresi nâzil olmuştur. Bu arada 619 yılındaki bir ölüm, Hz.Muhammed'in Mekke'deki konumunu imkansız hale getirmiştir.(s.132-133)

"Hicret: Yeni Bir Yön" başlıklı VII. Bölümde yazar, Hüzün Yılı olarak bilinen 619 yılından itibaren hicret ve sonrasında kiblenin değişimini içeren dönemi ele almaktadır.

619 yılında önce Hz.Hatice'nin vefatı ve arkasından da amcası Ebû Tâlib'in Müslüman olmadan vefatı ile büyük bir üzüntü yaşayan ve Ebû Tâlib'in hayatta olduğu dönemde görmediği sıkıntılara maruz kalan Hz.Muhammed'in bu yeni zayıf durumu diğer Müslümanları da etkilemiştir. (s.134-135) Mekke'de hayatın zorlaşması üzerine Hz.Muhammed, yeni bir koruyucu bulmak üzere Taife gitmiş, ancak aradığını bulamadığı gibi ayaktakımı insanların saldırısıyla karşı karşıya kalmıştır. (s.136-137)

620'de gerçekleşen ve yazarın ifadesiyle dini bir tecrübe olan İsra-Mirac, yazara göre Müslüman maneviyatının gelişiminde oldukça önemlidir. Bu hadise Batı geleneğinde bile yer bulmuştur. (s.139) Yazara göre Müslüman yazarların tavsif ettiği Mirac, 2.yy.dan 10.yy'a kadar gelişen yahudi geleneğindeki Throne Mysticism'ine çok yakındır. Ayrıca bazı yönleri ile mistik telkinlere çok yakındır. (s.140-41) Diğer taraftan Mirac, bir şamanın başlangıç tecrübesine benzemektedir. (s.142)

Yazara göre bize ulaştığı şekliyle İsra, Hz.Muhammed'in, Kureys'in mütevazi bir uyarıcısı olmaktan daha da öte bir kimse olduğunu anlamaya başladığını

göstermektedir. Bununla birlikte o, hâlâ yeni bir hâmi bulmaya çalışıyordu. Bu dönemde 620 yılında Yesrib'ten hac yılında gelen altı kişi ile Akabe'de buluştu ve Yesribli putperest Araplar Müslüman oldu. (s.142) Arkasından gerçekleşen Akabe Bey'atleri ile de hicret yolu açıldı.

Nitekim kafilenin Medine'ye dönüşünden sonra Hz.Muhammed Mekke'deki Müslümanları hicret için ikna etmeye başladı. Bu yeni bir durumdu ve kimse ne olacağını bilmiyordu. Hz.Muhammed Müslümanlara hicret etmelerini emretmedi. 622 Temmuz ve Ağustos aylarında yaklaşık yetmiş kişi ailesiyle birlikte Medine'ye doğru yola çıktı ve yenileri onları takip etti. Daha sonra da Hz.Muhammed Ebû Bekir ile birlikte Mekke'den ayrıldı; hicret yolculuğu başladı ve Medine'ye varıldı. (s.151-154)

Yazara göre hicrete kadar kimse Kureyş kabilesini ve kabile bağlarını bir kenara bırakmayı tasavvur etmemişti. Hicretle birlikte eski kabile bağları kaldırılmış; Kureyş, Evs ve Hazrec bir ümmet oluşturmuştur. Bu şekilde İslâm birlik anlamında bir güç olmaya başlamıştır. Ancak kabile anlayışı ilk Müslümanların ümmet vizyonu üzerinde etkili olmuştur. (s.154-155)

Hicretten sonraki faaliyetler bağlamında yazar Nisan 623'de hicretten yaklaşık yedi ay sonra Mescid'in yapımının sona erdiğine (s.156), 624 yılı Ocak ayı sonlarında kiblenin değiştiğine işaret etmiştir. Yazarın ifadesiyle de kiblenin değişimi, Hz.Muhammed'in en yaratıcı dini jestidir. (s.161-162)

"Kutsal Savaş" başlıklı VIII. Bölümde yazar, cihat kavramı ve Bedir ile Kureyzoğulları Savaşı arasındaki dönem üzerinde durmaktadır.

Hicretten sonra Hz.Muhammed'in gerek siyasi ve gerekse de manevi olarak harikulade bir başarı ortaya koyduğunu ve Hristiyan Batı'nın ise onun bu yönüne daima şüpheyle baktıklarını ifade eden yazar, bu arada savaş olgusundan da hareketle güncel kitaplar ve televizyon programlarında İslâm'ın Öfkesi, İslâm'ın Kılıcı, Kutsal Öfke veya Kutsal Terör gibi başlıkların kullanıldığını ve bunun ise hakikatin çarpıtılması olduğuna dikkat çekmiştir. (s.164)

Yazara göre, Batılıların "kutsal savaş" şeklinde tercüme ettikleri cihat kavramını, adil ve temiz toplum oluşturma mücadelesi bağlamında anlamamız gerekir. Hz.Muhammed mesajını Mekke toplumuna duyurduğu zaman, Arabistan medeni dünyanın dışında idi. Ancak Hz.İsa'nın aksine Hz.Muhammed, "bütün dünyanın barış içinde olduğu bir zamanda" dünyaya gelme lüksüne de sahip değildi. Medeni dünyanın dışında olan Arabistan'da kabileler düzeyinde katliam hakimdi. Bu ortamda o, öncelikle sosyal adalete çağırması; Medine'ye hicretle birlikte ideal bir toplumun nasıl olacağını idrake başlamıştır. Nitekim hicretten sonra Hz.Muhammed daha çok siyasi veya sosyal nitelikli kararlar almaya başladığı için Kur'an değişmeye başladı. Gelen ayetlerde yeni hükümler ortaya konuluyor veya mevcut siyasi konum üzerinde yorumlar yapıyordu. Bu şekilde Hz.Muhammed bir devlet adamı olmaya başlamıştır. Bu anlamda hayatta bir takım değişiklikler gündeme gelmiştir. (s.165-166)

Yazarın ifadesiyle tarihte hiçbir radikal sosyal ve siyasal değişim kan dökülmeden gerçekleştirilememiştir. Hz.Muhammed karışıklık ve parçalanmışlığın hâkim olduğu bir dönemde yaşadığı için barış ancak kılıç yoluyla elde edilebilirdi. Bu açıdan Medine dönemi Müslümanlar tarafından bir taraftan Altın Çağ

şeklinde görülürken, diğer taraftan üzüntü, dehşet ve kanın aktığı yıllardır. Zira ümmet, ancak amansız ve acımasız bir çaba yoluyla Arabistan'ın tehlikeli zulüm ve şiddetine bir son verebilirdi. İşte Kur'an bu sebeple Medinelî Müslümanları cihada katılmaya teşvik etmiştir. Bu hareket savaş ve kan dökmeyi içermekteydi. Ancak chd kökü, "kutsal savaş" tan daha da öte bir anlamı ima ettiği gibi fiziksel, ahlaki, manevi ve akli çabayı ifade eder. Şayet savaş bu çabada Müslümanların başvurduğu temel yol olsaydı, unutulmamalı ki, Kur'an silahlı mücadele anlamındaki harp, ma'reke veya kılâl gibi terimlerden birisini rahatlıkla kullanabilirdi. (s.168)

Bu noktada Hac sûresinin 39-45. ayetleriyle Muhacirlere savaş izni verilmiştir ve Kur'an adil savaş teolojisi geliştirmeye başlamıştır. Bir başka ifadeyle güzel değerleri korumak için bazen savaş gerekli olabilecektir. Bu amaçla Mekke kervanlarına saldırılar, yani ilk seriyeler gündeme gelmiştir. (s.168-170)

Burada meselâ Bedir Savaşı'nı ele alan (s.174-177) yazar, savaşın Müslümanlar açısından sonucunu şu şekilde izah etmiştir: "Bedir'e kadar, Müslümanların durumu çoğu defa tamamen ümitsiz görünüyordu. Ancak bu zaferden sonra Müslümanlara coşkulu bir özgüven hâkim oldu. Öyle görünüyordu ki hiçbir şey onları durduramayacaktı." (s.177) Bir başka ifadeyle Bedir Gazvesi, bir kurtuluş alâmeti yani furkan idi. (s.178) Yine Bedir'den sonra Hz.Muhammed'in konumu daha da sağlamlaşmıştır. (s.182)

"Kutsal Barış" başlıklı IX. Bölümde Hendek Savaşı'ndan Taif'in muhasarasına kadar geçen dönemi ele alan yazar, Hendek zaferinden ve Kureyzoğulları'nın cezalandırılmasından sonra cihadın kan akıtılan döneminin sona erdiğini (s.211), Hudeybiye Anlaşması ile de Kutsal Barış döneminin başladığını ifade etmiştir. Yine bu şekilde Hz.Muhammed, siyasi anlamda güçlenmiş, Arabistan'daki değişimin dinamiklerini daha derinden anlama imkânını bulmuştur. (s.224) Mekke Fethi ile de peygamberlik iddiasını teyit etmiştir. (s.244) Sebebinin tam olarak bilinmediğini ifade ettiği Tebuk Gazvesi sayesinde de Hz.Muhammed, Medine devletinin varlığını dış dünyada ispatlama yolunda bir başlangıcı yerine getirmiştir. (s.248) Putperestliğin son kalesi olan Taif'in ele geçirilmesiyle de Hz.Muhammed döneminde putperestlik gücünü tamamen kaybetmiştir. (s.249)

"Peygamber'in Ölümü mü?" başlıklı X. ve son Bölümde yazar, hicretten sonraki dönemi genel olarak değerlendirdikten sonra, 10.yıldaki hacdan sonra Hz.Muhammed'in, vefatının yaklaştığını daha yakinen anladığını belirtmiştir. (s.252) Hz.Muhammed, Vedâ Hacc'ından döndükten sonra kendisini bitkin bir hale getiren baş ağrıları çekmeye başlamış (s.255) ve 8 Haziran 632'de vefat etmiştir. (s.256)

Hız.Muhammed'in ölümünün şoku, İslâm toplumunun karşı karşıya kaldığı en büyük krizlerin birisi idi. Nitekim, bazı Bedevi kabileler, bağılıklarını siyasi anlamda ele alarak İslâm toplumundan ayrılmıştır. Hatta bazı daha samimi Müslümanlar, bu ana kadar ortaya konulan başarılı dönemin sonunun gelip gelmediği konusunda endişe duymaya başlamıştır. (s.257) Ancak Hz.Ebü Bekir'in hilafetiyle başlayan yeni dönemden itibaren farklı hanedanların ve imparatorlukların doğuş ve çöküşü, İslâm'ın Hindistan ve Endonezya'ya kadar yayılması İslâm'ın varlığını ve tarih ile diyalogunun devamını ortaya koymaktadır.

(s.260)

Nihayet yazara göre İslâm ve Batı'nın ortak bir geleneği paylaştığı bir realitedir. Hz.Muhammed döneminden itibaren Müslümanlar bunu fark etmiş ve benimsemiş, ancak Batı bunu kabul edememektedir. Bugün için bu noktada Hz.Muhammed'i anlamak bir başlangıç teşkil edebilir. Zira o, Batı'daki mitin aksine kılıca dayanmayan, barış ve uzlaşma anlamına gelen İslâm dinini ve kültürel geleneği tesis etmiştir. (s.266)

Sonuç olarak bir Batılı gözüyle Hz.Peygamber'in hayatı çerçevesinde İslâm'ı anlamayı hedef edinen bu çalışma, objektif bir bakış açısıyla yaklaştığında, Batı kültüründe yetişen ilim adamlarının da isabetli tespitlerde bulunabileceği konusunda bir örnek teşkil etmektedir.